

*Іващенко О.Р.**

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ У ФУНКЦІОНУВАННІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Підвищення ролі національних судів в застосуванні норм міжнародного права є особливою характерною тенденцією розвитку сучасних правових систем кожної окремої держави і всього міжнародного співтовариства в цілому. Така тенденція свідчить про загальне підвищення впливу міжнародних відносин на внутрішнє життя держави, все більш тісне переплетіння міжнародних і внутрішньодержавних зв'язків, поглиблення взаємодії міжнародного і національного права.

Сучасна доктрина загалом високо оцінює роль судів у функціонуванні міжнародного права. Вважається, що судова влада відіграє вагомий роль у визнанні і забезпеченні застосування міжнародних норм. Підкреслюється роль судів в розвитку міжнародного права з урахуванням потреб суспільства і в цілях створення дієвого світового співтовариства. Суди сприяють утвердженню примата міжнародного права, здійснюючи тлумачення національного права в сприятливому для міжнародного права змісті [1].

Навіть такий орган як Комісія міжнародного права ООН підкреслює роль судів держав, їх практики в розвитку деяких галузей загального міжнародного права. Зокрема в коментарі Комісії до статті 6 універсальної Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їхньої власності зазначається: «Вираз «загальне міжнародне право» вживається з тим, щоб охопити також норми загального міжнародного права, засновані на судовій, урядовій і законодавчій практиці держав. Ця думка підтверджується і доктриною. Так більшість норм, що регулюють питання імунітетів держав і їхньої власності «витікають з рішень національних судів, виступаючи в якості доказу практики різних держав» [4].

На відміну від доктрини національні судді, оцінюючи ступінь застосовності норм міжнародного права у власній діяльності, вказують на його низький рівень, що в сучасних умовах не зовсім відповідає дійсності. Скоріше мова йде про непрямий характер застосування норм міжнародного права національними суддями. Так, суди займають все більш вагоме місце в механізмі внутрішньодержавної імплементації норм міжнародного права. При цьому вони унікальні за способом імплементації, бо використовують в цих цілях судовий процес. Крім того вони забезпечують судовий контроль за реалізацією норм міжнародного права. Найчастіше ці дві функції здійснюються одночасно, що дозволяє говорити про контроль-імплементаційну функцію судової влади [5]. Таким чином, суд, ухвалюючи загальнообов'язкові рішення, перетворює норми міжнародного права в національні, виступаючи при цьому одним з інструментів примусового здійснення норм міжнародного права.

Особливий вплив на визначення ролі судів у застосуванні норм міжнародного права здійснює також загальна правотворча функція суду в правотворчому процесі. Тим більше, що ці два процеси нерозривно зв'язані. Беручи до уваги поділ країн на різні правові сім'ї та системи права, а особливо їх відмінності у загальній системі визнаних джерел внутрішньодержавного права, слід зазначити, що держави, де судовий прецедент є джерелом

* аспірант кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Мицик В.В.

права, високо оцінюють роль судів в реалізації міжнародної правотворчості. Серед доктринальних тверджень зустрічаються пропозиції щодо визнання рішень національних судів не тільки елементом практики держави, а навіть формальним джерелом [3].

Так, дійсно, перш за все судові рішення мають особливу цінність як доказ практики держави. В такій якості вони беруть участь у формуванні звичаєвого права, звичайно, з за умови подальшого виникнення необхідного відповідного *opinion juris*, тобто визнання державами в ході їх практики правила поведінки в якості норми прав [4].

Оскільки рішення мають в тому числі творчий характер, застосовуючи норми міжнародного права в конкретних умовах, суд тлумачить їх, уточнює і навіть доповнює їх зміст. Особливо велике значення судові рішення мають, коли в праві спостерігається неясність, двозначність, або інші проблеми сприйняття права. Отже, своїм авторитетом і обґрунтованістю рішення суд підтверджує певне розуміння правових норм.

Важливим залишається вагомість впливу судового застосування норм міжнародного права на національні правові системи, на їх взаємозв'язок з міжнародно-правовою системою. Суди здійснюють прогресивний вплив в дусі поваги міжнародного права на всі інші елементи правових систем, включаючи правосвідомість, політичну і правову культуру. Судові рішення не тільки конкретизують існуючі норми, формують стандарти їх внутрішньодержавного застосування, а й укріплюють міжнародні стандарти правосуддя [2].

Судові рішення позитивно впливають на національне право в інтересах підвищення авторитета міжнародного права. Так, появи в конституції багатьох країн норми про те, що міжнародні договори є частиною права країни і володіють перевагою перед національним законом, передували довготривалий розвиток, в ході якого суди закріпили цей принцип [6]. Схоже за своєю суттю, але суперечливе в сенсі тлумачення положення, закріплене в статті 9 Конституції України 1996 року [1].

Література

1. Конституція (Основний Закон) України // ВВР України. – 1996. - № 30. – С. 141.
2. Лукашук И.И. Взаимодействие международного и внутригосударственного права в условиях глобализации // Журнал российского права. - 2002. - № 3.
3. Лукашук И. И. Конституции государств и международное право. – М., 1998. – с. 76.
4. Лукашук И.И. Международное право в судах государств. – СПб., 1993. – С. 21, 22, 23.
5. Лукашук И.И. Функционирование международного права. – М.: Наука. – 1992. - С. 86.
6. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право прав людини. – К.: Видавництво «Реферат», 2002. – 344 с.
7. The judge and international law. Multilateral meeting Bucharest, 28-30 November 1995. - Council of Europe legal co-operation with central and eastern European countries Council of Europe Publishing. 1995 – С. 166.